

Regeringens proposition

2003/04:96

Vissa socialförsäkringsfrågor

Prop.
2003/04:96

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 11 mars 2004

Marita Ulvskog

Berit Andnor
(Socialdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att det vid beräkning av bostadsbidrag skall bortses från sådana tillgångar som ett barn fått genom gåva, testamente eller förmånstagarförordnande vid försäkring eller visst individuellt pensionssparande. En förutsättning härför är dock att barnet har förvärvat egendomen av annan än barnets förmyndare och att förvärvet är förenat med villkor som dels innebär att förmyndaren är skild från förmögenhetens förvaltning, utan bestämmanderätt för denne, dels anger vem som i stället skall utöva den.

Vidare föreslås i propositionen ändringar av vissa bestämmelser avseende underhållsstöd. Regeringen föreslår att det skall bli möjligt för en studerande att ansöka om förlängt underhållsstöd även om han eller hon inte har fyllt 18 år. Det föreslås även att en särskild bestämmelse om behörig försäkringskassa införs, för de fall där det råder sekretess för boförelärderna eller barnets folkbokföringsuppgifter. Vidare föreslår regeringen att möjligheten till utmätning av lön för en fordran på återbetalningsbelopp som avser nästkommande månad tas bort. I propositionen föreslås också att fordringar avseende återbetalningsskyldighet för underhållsstöd skall ha samma företräde vid löneutmätning som andra statliga fordringar.

Slutligen föreslås i propositionen vissa ändringar av rättelsekaraktär.

1	Förslag till riksdagsbeslut.....	3
2	Lagtext.....	4
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	4
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag	6
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd	8
2.4	Förslag till lag om ändring i utsökningsbalken.....	10
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.	12
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring	13
2.7	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799).....	14
3	Ärendet och dess beredning.....	15
4	Förmögenhet vid beräkning av bostadsbidrag.....	16
5	Underhållsstöd	19
5.1	Ansökan om förlängt underhållsstöd före 18 års ålder	19
5.2	Skyddade personuppgifter	21
5.3	Utmätning för fordran som ännu inte förfallit till betalning.....	22
5.4	Företrädesrätt vid löneutmätning	23
6	Rättelser	25
7	Författningskommentar	25
7.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	25
7.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag	25
7.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd	26
7.4	Förslaget till lag om ändring i utsökningsbalken.....	27
7.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.	27
7.6	Förslaget till lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring	28
7.7	Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799).....	28
Bilaga	Remissinstanser som avgett yttrande över förslaget i avsnitt 5 avseende bostadsbidrag	29
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 11 mars 2004.....	30

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
2. lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag,
3. lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd,
4. lag om ändring i utsökningsbalken,
5. lag om ändring i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.,
6. lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring,
7. lag om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799).

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 5 § lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap. 5 §²

Den allmänna försäkringskassan skall besluta om en försäkrads tillhörighet till sjukpenningförsäkringen och fastställa sjukpenninggrundande inkomst. För en försäkrad som inte är bosatt i Sverige gäller detta så snart anmälan om hans inkomstförhållanden gjorts hos kassan. Av beslutet skall framgå i vad mån den sjukpenninggrundande inkomsten är att hänföra till anställning eller till annat förvärvsarbete. Sjukpenningförsäkringen skall omprövas

a) när kassan fått kännedom om att den försäkrades inkomstförhållanden eller andra omständigheter har undergått ändring av betydelse för rätten till sjukpenning eller för sjukpenningens storlek,

b) när sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt denna lag eller särskild efterlevandepension enligt lagen (2000:462) om införande av lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn beviljas den försäkrade eller sådan ersättning eller pension som redan utges ändras med hänsyn till ändring i den försäkrades arbetsförmåga eller, vid särskild efterlevandepension, förmåga eller möjlighet att bereda sig inkomst genom arbete,

c) när delpension enligt särskild lag beviljas den försäkrade eller redan utgående sådan pension ändras med hänsyn till ändring i den försäkrades arbets- eller inkomstförhållanden,

d) när tjänstepension beviljas den försäkrade,

e) när ett beslut om vilandeförklaring av sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt 16 kap. 16 eller 17 § upphör, samt

f) när livränta beviljas den försäkrade enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring eller redan utgående livränta ändras.

Ändring som avses i första stycket skall gälla från och med den dag då anledningen till ändringen uppkommit. Den sjukpenninggrundande inkomst som ändrats enligt första stycket a får dock läggas till grund för ersättning tidigast från och med första dagen i den ersättningsperiod som inträffar i anslutning till att försäkringskassan fått kännedom om inkomständringen.

Under tid som anges under 1–6 får, om inte första stycket b, c eller Under tid som anges under 1–6 får, om inte första stycket b–d

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

² Senaste lydelse 2002:226.

d är tillämpligt, den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten sänkas lägst till vad den skulle ha varit närmast dessförinnan om försäkringskassan då känt till samtliga förhållanden. Detta gäller tid då den försäkrade

eller f är tillämpligt, den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten sänkas lägst till vad den skulle ha varit närmast dessförinnan om försäkringskassan då känt till samtliga förhållanden. Detta gäller tid då den försäkrade

1. bedriver studier enligt de grunder som fastställs av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer,

3. deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program och får aktivitetsstöd eller står till arbetsmarknadens förfogande enligt de grunder som fastställs av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer,

4. är gravid och avbryter eller inskränker sitt förvärvsarbete tidigast sex månader före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten härför,

5. är helt eller delvis ledig från förvärvsarbete för vård av barn, om den försäkrade är förälder till barnet eller likställs med förälder enligt 1 § föräldraledighetslagen (1995:584) och barnet inte har fyllt ett år. Motsvarande gäller vid adoption av barn som ej fyllt tio år eller vid mottagande av sådant barn i avsikt att adoptera det, om mindre än ett år har förflutit sedan den försäkrade fick barnet i sin vård,

6. fullgör tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

För en försäkrad som avses i tredje stycket 1 eller deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program och får aktivitetsstöd skall försäkringskassan, vid sjukdom under den aktuella tiden, beräkna sjukpenningen på en sjukpenninggrundande inkomst som har fastställts på grundval av enbart den inkomst av eget arbete som den försäkrade kan antas få under denna tid. Om därvid den sjukpenninggrundande inkomsten helt eller delvis är att hänföra till anställning, skall årsarbetstiden beräknas på grundval av enbart det antal arbetstimmar som den försäkrade kan antas ha i ifrågasvarande förvärvsarbete under den aktuella tiden.

För en försäkrad som får sådan behandling eller rehabilitering som avses i 7 b § eller 22 kap. 7 § och som under denna tid får livränta enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring eller motsvarande ersättning enligt en annan författning skall försäkringskassan, vid sjukdom under den tid då livränta betalas ut, beräkna sjukpenningen på en sjukpenninggrundande inkomst som har fastställts på grundval av enbart den inkomst av eget arbete som den försäkrade kan antas få under denna tid.

För en försäkrad som avses i 10 c § första stycket 1 eller 2 skall dock under studieuppehåll mellan vår- och hösttermin, då den försäkrade inte uppbär studiesocial förmån för studier som avses i tredje stycket 1, sjukpenningen beräknas på den sjukpenninggrundande inkomst som följer av första–tredje styckena, om sjukpenningen blir högre än sjukpenning beräknad på den sjukpenninggrundande inkomsten enligt fjärde stycket.

Fjärde stycket tillämpas även för försäkrad som avses i tredje stycket 6 när den försäkrade genomgår grundutbildning som är längre än 60 dagar.

Omprövning av sjukpenningförsäkringen enligt första stycket a skall ej omfatta ändring av den försäkrades inkomstförhållanden på grund av sådant förvärvsarbete som avses i 16 kap. 15 §.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag

Prop. 2003/04:96

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1993:737) om bostadsbidrag dels att 5 § skall ha följande lydelse, dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 5 b §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Tillägg till den bidragsgrundande inkomsten skall göras för förmögenhet enligt vad som anges i denna paragraf. Tillägg skall göras för varje sökande och varje barn som avses i 10 § med undantag av första stycket 2 och 3 samt tredje stycket. Som förmögenhet räknas den skattepliktiga förmögenheten enligt lagen (1997:323) om statlig förmögenhetsskatt, beräknad med bortseende från privatbostadsfastighet eller bostadsrätt för vilken bostadsbidrag söks och skulder med säkerhet i denna egendom. Vid beräkningen skall också bortses från sådan tillgång som anges i 5 a §. Tillägg skall göras med 15 procent av den sammanlagda förmögenhet som överstiger 100 000 kronor, avrundat nedåt till helt tiotusental kronor.

Tillägg för barns förmögenhet skall fördelas lika mellan makar.

Föreslagen lydelse

5 §¹

Tillägg till den bidragsgrundande inkomsten skall göras för förmögenhet enligt vad som anges i denna paragraf. Tillägg skall göras för varje sökande och varje barn som avses i 10 § med undantag av första stycket 2 och 3 samt tredje stycket. Som förmögenhet räknas den skattepliktiga förmögenheten enligt lagen (1997:323) om statlig förmögenhetsskatt, beräknad med bortseende från privatbostadsfastighet eller bostadsrätt för vilken bostadsbidrag söks och skulder med säkerhet i denna egendom. Vid beräkningen skall också bortses från sådan tillgång som anges i 5 a och 5 b §§. Tillägg skall göras med 15 procent av den sammanlagda förmögenhet som överstiger 100 000 kronor, avrundat nedåt till helt tiotusental kronor.

5 b §

Tillgångar som ett barn har förvärvat genom gåva, testamente eller förmånstagarförordnande vid försäkring eller pensionssparande enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande skall undantas vid beräkningen av barnets förmögenhet enligt 5 §. Ett sådant undantag förutsätter dock att förvärvet har skett från någon annan än barnets förmyndare och

¹ Senaste lydelse 2003:78.

att det är förenat med villkor
– som innebär att egendomen
skall stå under förvaltning av
någon annan än förmyndaren,
utan bestämmanderätt för denne,
och

– som anger vem som i stället
skall utöva förvaltningen.

Första stycket gäller även av-
kastning av och sådant som trätt i
stället för sådan egendom.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004 och tillämpas på bostadsbidrag som avser tid för år 2003 och därefter.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd

Prop. 2003/04:96

Härigenom föreskrivs att 12, 37 och 42 §§ lagen (1996:1030) om underhållsstöd skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §¹

Underhållsstöd lämnas efter skriftlig ansökan av boföräldern hos den allmänna försäkringskassan. Vid växelvis boende skall en sådan ansökan göras av föräldrarna för egen del. Ansökan om förlängt underhållsstöd skall göras av den studerande.

Underhållsstöd lämnas efter skriftlig ansökan av boföräldern hos den allmänna försäkringskassan. Vid växelvis boende skall en sådan ansökan göras av föräldrarna för egen del. Ansökan om förlängt underhållsstöd skall göras av den studerande *själv, även om han eller hon ännu inte fyllt 18 år.*

Ansökan skall innehålla nödvändiga upplysningar för bedömningen av barnets rätt till stöd *och en försäkran på heder och samvete att de lämnade uppgifterna är riktiga. Om sökanden inte själv kan lämna en sådan försäkran, skall riktigheten av upplysningarna intygas av två trovärdiga personer som är förtrogna med förhållandena.*

Ansökan skall innehålla nödvändiga upplysningar för bedömningen av barnets rätt till stöd.

37 §²

Ett ärende om stöd enligt denna lag prövas av den allmänna försäkringskassa som enligt 5 kap. socialförsäkringslagen (1999:799) skall avgöra ett ärende avseende boföräldern.

Vid växelvis boende prövas ett ärende om stöd enligt denna lag av den försäkringskassa som skall avgöra ett ärende avseende den förälder som barnet är folkbokfört hos.

Om barnet har fyllt 18 år, prövas ärendet av den försäkringskassa som skall avgöra ett ärende avseende barnet.

Frågor om återbetalningsskyldighet och om minskning av underhållsstöd enligt 10 § tredje stycket prövas dock av den försäkringskassa som skall avgöra ett ärende avseende den bidragsskyldige.

Om sekretess enligt 7 kap. 15 § sekretesslagen (1980:100) gäller för boföräldrarnas eller barnets folkbokföringsuppgifter, får ett ärende om stöd enligt denna lag i stället prövas av den försäkrings

¹ Senaste lydelse 2000:1390.

² Senaste lydelse 2002:312

42 §³

Vad som i lagen (1962:381) om allmän försäkring är föreskrivet om Riksförsäkringsverkets tillsyn över de allmänna försäkringskassorna tillämpas också i fråga om försäkringskassornas handläggning av underhållsstöd enligt denna lag.

Följande bestämmelser i lagen om allmän försäkring tillämpas också i ärenden enligt denna lag:

17 kap. 1 § om sammanträffande av förmåner och bistånd enligt socialtjänstlagen,

20 kap. 3 § tredje stycket om indragning eller nedsättning av ersättning,

20 kap. 8 § första–tredje styckena och 9 § om skyldighet att lämna uppgifter,

20 kap. 8 § fjärde stycket om utredningsåtgärder.

Bestämmelserna i 20 kap. 8 § första–tredje styckena om skyldighet att lämna uppgifter och i 20 kap. 8 § fjärde stycket om utredningsåtgärder tillämpas också i fråga om den bidragsskyldige.

Följande bestämmelser i lagen om allmän försäkring tillämpas också i ärenden enligt denna lag:

17 kap. 1 § om sammanträffande av förmåner och bistånd enligt socialtjänstlagen,

20 kap. 3 § tredje stycket om indragning eller nedsättning av ersättning,

20 kap. 8 § första–tredje styckena, *om inte något annat sägs i denna lag*, och 9 § om skyldighet att lämna uppgifter,

20 kap. 8 § fjärde stycket om utredningsåtgärder.

Denna lag träder i kraft såvitt avser 37 § den 1 juli 2004 och i övrigt den 1 januari 2005.

³ Senaste lydelse 1997:286.

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 6, 14 och 23 §§ utsökningsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

6 §¹

Utmätning av lön för underhållsbidrag som avses i 4 kap. 1 a § första stycket får ske endast om bidragsbeloppet utestår obetalt eller om gälldenären vid två eller flera tillfällen under de senaste två åren före utmätningens beslutet har underlåtit att betala i rätt tid och det finns anledning att anta att detta skall upprepas.

Utmätning får bara ske för bidragsbelopp som är förfallet när verkställighet skall ske eller som förfaller näst därefter. *Detsamma gäller vid utmätning för fordran som avser återbetalningsskyldighet enligt lagen (1996:1030) om underhållsstöd.*

Utmätning får bara ske för bidragsbelopp som är förfallet när verkställighet skall ske eller som förfaller näst därefter.

14 §²

Vid utmätning av lön har följande fordringar i nämnd ordning företräde framför andra fordringsanspråk:

1. fordran som avser underhållsbidrag enligt äktenskapsbalken och föräldrabalken *samt fordran som avser återbetalningsskyldighet enligt lagen (1996:1030) om underhållsstöd,*

1. fordran som avser underhållsbidrag enligt äktenskapsbalken och föräldrabalken,

2. konkursbos fordran på gälldenärens lön enligt 3 kap. 4 § konkurslagen (1987:672), om lönen innehållits under konkursen,

3. fordran som avses i 2 § lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.

Företrädesrätten enligt första stycket 1 gäller även sådant utländskt underhållsbidrag som får verkställas i Sverige, om bidragsfordringen vid verkställighetstillfället inte är äldre än fem år.

23 §³

Har arbetsgivaren innehållit medel vid utmätning av lön i allmänt mål för fordran *med företrädesrätt enligt 14 § första stycket 1 eller 3*, är gälldenären inte längre betalningsskyldig för den del av fordringen som motsvaras av det

Har arbetsgivaren innehållit medel vid utmätning av lön i allmänt mål för fordran *som avses i 2 § lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.*, är gälldenären inte längre betalningsskyldig för den del av

¹ Senaste lydelse 1996:1032.

² Senaste lydelse 1996:1032.

³ Senaste lydelse 1996:1032.

innehållna beloppet, även om det inte kan tas ut hos arbetsgivaren. Detsamma gäller när medel har innehållits för fordran som avser underhållsbidrag, om fordringen tillkommer allmän försäkringskassa enligt 31 § lagen (1996:1030) om underhållsstöd.

fordringen som motsvaras av det innehållna beloppet, även om det inte kan tas ut hos arbetsgivaren. Detsamma gäller när medel har innehållits för fordran som avser underhållsbidrag, om fordringen tillkommer allmän försäkringskassa enligt 31 § lagen (1996:1030) om underhållsstöd.

Prop. 2003/04:96

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:891) om
indrivning av statliga fordringar m.m.

Prop. 2003/04:96

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen om (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Under indrivningen gäller bestämmelserna i 7 kap. 14 § utsökningsbalken om företrädesrätt vid utmätning av lön för böter och viten samt för fordringar som påförts enligt bestämmelserna i

1. lagen (1972:435) om överlastavgift,
 2. bilskrotningslagen (1975:343),
 3. lagen (1976:206) om felparkeringsavgift,
 4. lagen (1976:339) om saluvagnsskatt,
 5. fordonsskattelagen (1988:327),
 6. lagen (1991:591) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl.,
 7. lagen (1994:419) om brottsofferfond,
 8. skattebetalningslagen (1997:483), *eller*
 9. lagen (1997:1137) om vägavgift för vissa tunga fordon.
8. skattebetalningslagen (1997:483),
 9. lagen (1997:1137) om vägavgift för vissa tunga fordon, *eller*
 10. lagen (1996:1030) om underhållsstöd.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

¹ Senaste lydelse 2002:417.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1976:380) om
arbetsskadeförsäkring

Prop. 2003/04:96

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 5 § lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

5 §²

Ersättning betalas ut i den ordning som regeringen föreskriver. *Bestämmelserna i 16 kap. 12 § lagen (1962:381) om allmän försäkring om utbetalning till annan än den förmånsberättigade har motsvarande tillämpning i fråga om ersättning från arbetsskadeförsäkringen.*

Ersättning betalas ut i den ordning som regeringen föreskriver.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

¹ Lagen omtryckt 1993:537.

² Senaste lydelse 1999:809.

2.7 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringslagen
(1999:799)

Prop. 2003/04:96

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 5 § socialförsäkringslagen (1999:799) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

5 §

För tid då en försäkrad vistas utomlands får förmåner vid sjukdom, havandeskap, tillfällig vård av barn och rehabilitering enligt 3 kap. 4 § 1, 2 och 5 endast utges i följande fall:

För tid då en försäkrad vistas utomlands får förmåner vid sjukdom, havandeskap, tillfällig vård av barn och rehabilitering enligt 3 kap. 4 § 1, 2 och 4 endast utges i följande fall:

1. om ett ersättningsfall inträffar utomlands medan den försäkrade där utför sådant arbete som skall anses som arbete i Sverige enligt 2 kap.,
2. om försäkringskassan medger att den försäkrade reser till utlandet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

Bostadsbidrag

Regeringen har i propositionen 2002/03:33 Barns förmögenhet vid beräkning av bostadsbidrag föreslagit åtgärder för att förbättra situationen för barnfamiljer med bostadsbidrag i de fall då barn i familjen tillerkänns ersättningar med anledning av kroppsskada, kränkning, olycksfall eller sjukdom. Sådana ersättningar räknas inte längre in i familjens förmögenhet vid beräkning av bostadsbidrag (a. prop., bet. 2002/03:BoU6, rskr. 2002/03:106). De nya reglerna trädde i kraft den 1 april 2003 och tillämpas på bostadsbidrag som lämnats från och med den 1 januari 2001.

Av nämnda proposition framgår att Riksförsäkringsverket (RFV) i sitt remissvar föreslagit att även sådan egendom som barn erhållit genom gåva eller testamente av annan än förälder och som innehåller villkor som inskränker rätten att disponera egendomen skall undantas vid beräkningen av bostadsbidrag. RFV:s förslag låg emellertid utanför det remitterade lagförslaget, varför det inte beaktades i propositionen. Regeringen aviserade dock i propositionen sin avsikt att återkomma till riksdagen i denna fråga.

Regeringen har därefter gett RFV i uppdrag att analysera och kartlägga om det finns skäl att ytterligare undanta viss förmögenhet vid beräkning av bland annat bostadsbidrag. Med anledning av uppdraget har RFV den 6 november 2003 inkommit med rapporten Förmögenhet vid beräkning av bostads- och underhållsstöd (dnr S2003/8895/SF). Utifrån denna rapport har en promemoria (dnr S2004/356/SF) om förmögenhet vid beräkning av bostadsbidrag tagits fram inom Regeringskansliet. Promemorian har remissbehandlats under tiden 15 januari – 6 februari 2004.

Underhållsstöd

I sitt betänkande Ett reformerat underhållsstöd (SOU 2003:42) föreslår Underhållsstödutredningen bl.a. ändringar i reglerna för ansökan om förlängt underhållsstöd före 18 års ålder, behörig försäkringskassa vid skyddade personuppgifter samt förenklingar i reglerna för indrivning av fordringar avseende återbetalningsskyldighet. Betänkandet har remissbehandlats. Remissyttrandena finns tillgängliga i Socialdepartementet (dnr S2003/4201/SF). Även Riksskatteverket har i en skrivelse till Finansdepartementet föreslagit att reglerna avseende indrivning förenklas (skrivelse Fi1998/2842/S/5).

Förslagen har beretts under hand med Riksförsäkringsverket och Skatteverket.

Lagrådet

Förslagen till ändringar i lagen (1996:1030) om underhållsstöd och utskningsbalken är av så enkel beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Lagrådets yttrande har därför inte inhämtats.

4 Förmögenhet vid beräkning av bostadsbidrag

Regeringens förslag: Vid beräkning av bostadsbidrag skall det bortses från sådana tillgångar som ett barn får genom gåva, testamente eller förmånstagarförordnande vid försäkring eller pensionssparande enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande. Sådant undantag förutsätter att barnet förvärvat egendomen från någon annan än barnets förmyndare och att förvärvet är förenat med villkor som dels innebär att förmyndaren är skild från förmögenhetens förvaltning, utan bestämmanderätt för denne, dels anger vem som i stället skall utöva förvaltningen. Detsamma skall gälla avkastning av och sådant som trätt i stället för sådan egendom.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna är positiva till förslaget eller lämnar det utan invändningar. *Konsumentverket* tillstyrker den föreslagna ändringen och anser att det är rimligt att bostadsbidraget beräknas utifrån de medel som familjen har en reell möjlighet att disponera över. *Sveriges försäkringsförbund* anser att undantag även bör göras för dödsfallsersättningar och bestående försäkringsavtal, för vilka förfoganderättsförbud råder. *Skatteverket* har inga synpunkter på förslaget som sådant men tar upp en fråga som inte behandlats i den remitterade promemorian och påpekar att det bör införas en viss längsta tid inom vilken återkrav av bostadsbidrag sker.

Skälen för regeringens förslag:

Barns tillgångar

Föräldrabalken skiljer mellan två ställföreträdarfunktioner för barn: vårdnad och förmyndarskap. Vårdnadshavaren har det juridiska ansvaret för barnets person. Den som har vårdnaden om ett barn är som regel också förmyndare för barnet. För barn som står under vårdnad av bägge föräldrarna är dessa alltså som regel också barnets förmyndare och för barn som står under vårdnad av endast den ene av sina föräldrar är normalt den föräldern ensam förmyndare. Förmyndarna skall förvalta barnets tillgångar och företräda barnet i angelägenheter som rör tillgångarna. Som huvudregel gäller att överförmyndarens kontroll av förvaltningen är inriktad på de fall där värdet på barnets tillgångar överstiger åtta prisbasbelopp (314 400 kronor år 2004). Ett barns tillgångar skall i skälig omfattning användas för barnets uppehälle, utbildning och nytta i övrigt. Det utesluter inte att barnets tillgångar i sådana fall används till något som indirekt även kommer den övriga familjen till del.

Regeln att barnets förmyndare förvaltar barnets tillgångar och företräder barnet i frågor som rör tillgångarna gäller inte tillgångar som barnet erhållit genom gåva, testamente eller förmånstagarförordnande vid försäkring eller pensionssparande av visst slag med villkor att egendo-

men skall stå under förvaltning av någon annan än förmyndaren, utan bestämmanderätt för förmyndaren, och med angivande av vem som skall utöva förvaltningen (s.k. särskild förvaltning; se 12 kap. 1 § andra stycket föräldrabalken [FB]). Förmyndarna är alltså i dessa fall avskurna från förvaltningen. Överförmyndaren utövar då inte heller någon kontroll av förvaltningen. Förmyndaren kan också av andra skäl vara undandragen från förvaltningen av barnets egendom.

Förmögenhet vid beräkning av bostadsbidrag

Bostadsbidraget är en behovsprövad förmån som utges beroende på familjens sammansättning, boendekostnad, boyta och bidragsgrundande inkomst. Eftersom bostadsbidraget är behovsprövat är det också rimligt att ta hänsyn till familjens samtliga ekonomiska tillgångar som den sökande har någon form av inflytande över. Det är därför inte rimligt att generellt undanta barns förmögenhet vid beräkningen av bostadsbidrag och det är inte heller lämpligt på grund av att ett sådant system lätt kan komma att missbrukas. Det är heller inte rimligt att föräldrarna uppstår bostadsbidrag när barnen i familjen har stora förmögenheter.

Däremot får det anses vara rimligt att undanta förmögenhet som föräldern inte har möjlighet att bestämma över. Den förmögenhet som då bör undantas vid beräkning av bostadsbidrag är tillgångar som tillfallit barn genom gåva, testamente eller förmånstagarförordnande vid försäkring eller pensionssparande av visst slag av annan än förmyndare. Förutsättningen för ett sådant undantag bör dock vara att förvärvet är förenat med villkor som innebär att förmyndaren inte har något inflytande över egendomen (se 12 kap. 1 § andra stycket FB).

Genom kravet att gåvan, testamentet eller förmånstagarförordnandet vid försäkring eller pensionssparande av visst slag skall ha tillfallit barnet från annan än barnets förmyndare undviks risken att föräldrar, som i de allra flesta fallen också är barnets förmyndare, gör dispositioner inom familjen i syfte att kunna erhålla bostadsbidrag. Regeringen anser att eftersom det är förmyndaren som har inflytande över barnets egendom, så är det också rimligt att denne är skild från förvaltningen för att egendomen skall vara undantagen vid beräkningen av bostadsbidrag. Att undanta bankmedel som inte får tas ut utan överförmyndarens samtycke (se 13 kap. 8 § FB) skulle dock föra för långt och är inte heller lämpligt med hänsyn till överförmyndarens möjligheter att besluta om lättnader i kontrollen. Regeringen föreslår därför att det nu aktuella undantaget begränsas till förvärv från annan än förmyndaren. *Riksförsäkringsverket (RFV)* har i sitt remissyttrande påpekat att förslaget om att gåvan skall komma från annan än förmyndare innebär att gåva från förälder som inte är förmyndare kommer att undantas vid beräkning av den bidragsgrundande inkomsten. Regeringen anser att risken för att förälder gör dispositioner inom familjen i syfte att erhålla bostadsbidrag när föräldern inte också är förmyndare är mycket begränsad.

Sveriges försäkringsförbund anser att undantag även bör göras för dödsfallsersättningar och bestående försäkringsavtal, för vilka förfoganderättsförbud råder. Har försäkringsersättning fallit ut för dödsfalls skull, är det som regel fråga om ersättning från en försäkring med förmånstagarförordnande. Sådan ersättning jämte bestående avtal om kapitalförsäkring omfattas redan av regeringens förslag, under förutsättning

att barnet förvärvat egendomen av någon annan än sin förmyndare och förfoganderättsförbudet innebär att särskild förvaltning är anordnad.

Förslaget kan för den enskilda familjen som uppbär bostadsbidrag få olika ekonomiska konsekvenser beroende på i vilken utsträckning det finns barn i familjen med sådan förmögenhet som kan komma att undantas. Det väsentliga med förslaget är dock att bostadsbidragssystemet är utformat på ett sådant sätt att tilltron till systemet värnas, utan att risken för missbruk ökar.

Det bör åvila den sökande eller den som uppbär bostadsbidraget att visa att barnets förmögenhet är av sådan beskaffenhet att den skall undantas vid beräkningen av bostadsbidrag. Ändringar i bidragstagarens ekonomiska förhållanden skall precis som tidigare anmälas av bidragstagaren. Försäkringskassan skall då ta ställning till om viss del av förmögenheten är av sådant slag att den skall undantas vid beräkningen.

Skatteverket påpekar att det bör införas en viss längsta tid inom vilken återkrav av bostadsbidrag sker. Detta skulle innebära att verkets aviseringar till RFV för kontroll av bostadsbidrag skulle avse årets taxeringar och sedan ändringar av dessa under en viss tid. Förslaget ligger emellertid utanför det remitterade lagförslaget.

Regeländringen föreslås träda i kraft den 1 juli 2004 och tillämpas på bostadsbidrag som lämnats och avser tid för år 2003 och därefter.

Ekonomiska och administrativa konsekvenser

Införandet av möjligheten att undanta förmögenhet som tillfallit barn genom gåva, testamente eller förmånstagarförordnande vid försäkring eller pensionssparande vid beräkningen av bostadsbidrag medför vissa konsekvenser för handläggningen av bostadsbidragsärenden på försäkringskassorna. Försäkringskassan måste göra en utredning för att kunna ta ställning till om förmögenheten är av sådan karaktär att den skall undantas vid beräkningen av bostadsbidrag. Ansvarvilar emellertid på den sökande eller den som uppbär bostadsbidraget att visa om hans eller hennes barns förmögenhet är av sådant slag att den skall undantas vid beräkningen av bostadsbidrag.

Kostnadsökningen med anledning av förslaget torde enligt RFV vara mycket begränsad. Kostnadsökningen med anledning av regeländringen år 2003 beräknades till cirka 5 miljoner kronor årligen och har beaktats i budgetpropositionen för 2003. Den faktiska kostnadsökningen uppgick dock endast till cirka 60 000 kronor för 2003. Det föreslagna undantaget för barns förmögenhet vid beräkning av bostadsbidrag är närmast att betrakta som en marginell justering av regelverket och kan antas komma att tillämpas i ett mycket begränsat antal fall per år. Något relevant beräkningsmaterial över hushåll med förmögenhet över 100 000 kronor där hela eller del av förmögenheten härrör från gåva, testamente eller förmånstagarförordnande vid försäkring eller visst pensionssparande till barn finns inte tillgängligt, varken till antal eller belopp. Kostnadsökningen kan emellertid uppskattas vara mycket begränsad. Dock kan förslaget komma att innebära marginella administrativa merkostnader, vilket regeringen bedömer kan hanteras inom nuvarande ekonomiska ramar.

5.1 Ansökan om förlängt underhållsstöd före 18 års ålder

Regeringens förslag: Den studerande ansöker själv om förlängt underhållsstöd, även om han eller hon inte har fyllt 18 år. En följdändring görs därför i hänvisningen i 42 § andra stycket lagen (1996:1030) om underhållsstöd.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Barnombudsmannen, Socialnämnden i Karlskrona kommun, Försäkringskassaförbundet och Familjerätts-socionomernas riksförening* tillstyrker utredningens förslag. Övriga remissinstanser har lämnat förslaget utan invändning.

Bakgrund: I ett initiativärende har Justitieombudsmannen (JO) uppmärksammat frågan om vem som skall göra ansökan om förlängt underhållsstöd. I korthet gäller saken om den som ännu inte fyllt 18 år, och således är underårig, skall anses vara behörig att underteckna ansökan om förlängt underhållsstöd.

Förlängt underhållsstöd kan enligt lagen (1996:1030) om underhållsstöd (USL) lämnas till den som efter 18 års ålder studerar i gymnasieskolan och vissa andra skolformer som berättigar till förlängt barnbidrag enligt lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag eller till studiehjälp enligt 2 kap. studiestödslagen (1999:1395). Förlängt underhållsstöd lämnas under den tid som studierna pågår, dock längst till och med juni månad det år den studerande fyller 20 år (7 § USL). Det förlängda underhållsstödet betalas ut till den studerande och beloppet uppgår som regel till 1 173 kr i månaden (8 och 17 §§ USL).

Förutsättningarna för att förlängt underhållsstöd skall lämnas är i huvudsak desamma som de som gäller för det ordinära underhållsstödet. Den grundläggande förutsättningen är att barnets föräldrar inte bor tillsammans. Det förlängda underhållsstödet kan lämnas också om den studerande bor växelvis hos föräldrarna. I detta fall gäller, i likhet med det ordinära underhållsstödet, att ingen av föräldrarna är återbetalnings-skyldig för det stöd som lämnas.

Ansökan om förlängt underhållsstöd skall göras av den studerande. Ansökan skall innehålla nödvändiga upplysningar för bedömningen av barnets rätt till underhållsstöd samt normalt också en försäkran på heder och samvete att lämnade uppgifter är riktiga. Skyldigheten att till försäkringskassan anmäla sådana förhållanden som kan påverka rätten till underhållsstöd (12 och 42 §§ USL) eller stödets storlek ankommer på den studerande (18 § USL). Likaså skall eventuella krav om återbetalning av felaktigt utbetalt förlängt underhållsstöd riktas mot den studerande och inte mot den förälder som barnet bor hos (20 § USL).

I den vanliga situationen att ett barn som fyller 18 år sedan tidigare får underhållsstöd måste en ny ansökan göras om förlängt underhållsstöd. Att ansökan skall göras av den studerande innebär en skillnad jämfört med vad som gällde för det förlängda bidragsförskottet. Ansökan om detta bidrag skulle göras av den studerande och av boföräldern gemensamt. Att det numera är barnet ensamt som skall göra ansökan hänger

samman med att det förlängda underhållsstödet betalas ut till den studerande medan det förlängda bidragsförskottet betalades ut till boföräldern.

Skälen för regeringens förslag: Den som är under 18 år (underårig) är omyndig. Den underårige får inte själv råda över sin egendom eller åta sig förpliktelser i vidare mån än som följer av 9 kap. 1 § föräldrabalken (FB). Regeln anger hur området för den underåriges självständiga handlande i stort är avgränsat i förhållande till det område där förmyndaren har att handla för den underåriges räkning. Regelns syfte är att skydda den underårige mot följderna av ekonomiskt ofördelaktiga rättshandlingar. Mot denna bakgrund finns inte anledning att hindra den underårige från att medverka till rättshandlingar som uteslutande är till hans eller hennes fördel.

Om de uppgifter som lämnats i ansökan om förlängt underhållsstöd senare visar sig felaktiga kan krav om återbetalning komma att riktas mot den som mottagit stödet. En ansökan om förlängt underhållsstöd kan således inte anses vara så fri från ekonomisk risk att den som är underårig av denna anledning skulle vara behörig att själv ansöka om stödet.

Ett barn står som regel under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem (6 kap. 2 § FB). Föräldrarna eller den förälder som är barnets vårdnadshavare är som regel också förmyndare för barnet (10 kap. 2 § FB). I vissa fall skall vårdnaden om barnet anförtros åt en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare (6 kap. 7–9 §§ FB). Den eller de som har förordnats särskilt till vårdnadshavare blir då också förmyndare för barnet. Om särskilda skäl talar för det, skall dock någon annan än den särskilt förordnade vårdnadshavaren förordnas till förmyndare (10 kap. 3 § FB).

Det är i dag vanligt att föräldrarna har gemensam vårdnad om sitt barn och utövar förmyndarförvaltningen gemensamt även om föräldrarna inte bor tillsammans. I vårdnaden ingår visserligen att bevaka att barnet får tillfredsställande försörjning och utbildning (6 kap. 2 § FB) och i förmynderskapet ingår att företräda barnet i ekonomiska angelägenheter (12 kap. 1 § FB). Att låta barnets ställföreträdare tillsammans underteckna ansökan om förlängt underhållsstöd är emellertid knappast lämpligt. Med hänsyn till den återbetalningsskyldighet för den bidragsskyldige som underhållsstödet är förenat med skulle en sådan ordning i praktiken indirekt innebära att den bidragsskyldiga föräldern skulle företräda barnet gentemot sig själv.

Ett annat alternativ är att så länge den studerande är underårig skall ansökan om förlängt underhållsstöd göras av boföräldern och därefter av den studerande själv. En invändning mot en sådan ordning är att det är otillfredsställande att den studerande efter att ha blivit myndig blir ansvarig för att anmälningsskyldigheten fullgörs och att återkrav kan komma att riktas mot honom eller henne, trots att det är boföräldern som undertecknat ansökan om stödet. Samtidigt är det knappast möjligt eller lämpligt att ålägga boföräldern en anmälningsskyldighet eller att rikta återkrav mot boföräldern. Dessa skyldigheter kan rimligen inte ankomma på någon annan än den som stödet betalas ut till, dvs. den studerande (jfr NJA 1978 s. 278).

Den olägenhet som följer av att ansökan görs av en underårig person själv skall inte överdrivas. Det är inte fråga om att mycket unga personer skall ansöka om förmånen. Ansökan om förlängt underhållsstöd kommer i praktiken att göras någon månad innan 18-årsdagen infaller. De flesta

unga har då förmåga att ta till sig information om det ansvar och de skyldigheter som följer av att uppbära förlängt underhållsstöd. Vid en sammantagen bedömning anser regeringen alltså att den studerande själv bör ansöka om förlängt underhållsstöd, också när ansökan görs före 18-årsdagen. Lagändringen skall träda i kraft den 1 januari 2005.

5.2 Skyddade personuppgifter

Regeringens förslag: En särskild bestämmelse om behörig försäkringskassa införs för de fall där det råder sekretess för boförälderns eller barnets personuppgifter. Ett ärende om underhållsstöd skall i dessa fall kunna prövas av den allmänna försäkringskassa som skall avgöra ärenden avseende den bidragsskyldige.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrat sig i frågan – Riksförsäkringsverket (RFV), BO, Socialnämnden i Göteborg, Socialnämnden i Karlskrona, Personsäkerhetsutredningen, LO, FKF, Riksorganisationen för Kvinnojourer och Tjejjourer i Sverige (ROKS) och Sveriges Kvinnojourers riksförbund (SKR) – tillstyrker förslaget. Övriga remissinstanser lämnar förslaget utan invändning.

Bakgrund: Ett ärende om underhållsstöd prövas av den allmänna försäkringskassa som enligt 5 kap. socialförsäkringslagen (1999:799); SofL, skall avgöra ett ärende avseende boföräldern (37 § första stycket lagen (1996:1030) om underhållsstöd [USL]). Vanligast är att det rör sig om den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde den enskilde var folkbokförd den 1 november föregående år (5 kap. 4 § första stycket SofL).

Vid växelvis boende prövas ett underhållsstödsärende av den försäkringskassa som skall avgöra ett ärende avseende den förälder som barnet är folkbokfört hos (37 § andra stycket USL).

Ärenden om förlängt underhållsstöd, dvs. när barnet har fyllt 18 år, prövas av den försäkringskassa som skall avgöra ett ärende avseende barnet (37 § tredje stycket USL).

Vidare gäller enligt nuvarande regler att frågor om återbetalningsskyldighet och om minskning av underhållsstöd på grund av umgängesavdrag prövas av den försäkringskassa som skall avgöra ett ärende avseende den bidragsskyldige (37 § fjärde stycket USL).

När underhållsstöd söks skall försäkringskassan omedelbart sända ett meddelande om ansökan till den bidragsskyldige, under förutsättning att hans eller hennes vistelseort är känd eller går att ta reda på (13 § USL). Beslut att bevilja underhållsstöd skall delges den bidragsskyldige (14 § USL).

Uppgifter som registreras i folkbokföringen, t.ex. adress och personnummer, är som regel offentliga (se 7 kap. 15 § sekretesslagen [1980:100], SekrL). Sekretess gäller för uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon honom eller henne närstående lider men om uppgiften röjs. I vissa situationer kan dock en person vållas obehag om uppgifter om honom eller henne sprids. En förföljare kan t.ex. med hjälp av en adress-

uppgift från folkbokföringen spåra upp en viss person för att uttala hotelser eller utöva våld. För att uppgifterna i folkbokföringen inte skall kunna missbrukas finns i dag tre olika typer av åtgärder som syftar till att skydda hotade personer: markering för särskild sekretessprövning (s.k. sekretessmarkering eller spärrmarkering), kvarskrivning (16 § folkbokföringslagen [1991:481]) och fingerade personuppgifter (lagen [1991:483] om fingerade personuppgifter). Sekretessmarkering anger att särskild försiktighet bör iakttas vid bedömningen av om uppgifter om personen i fråga bör lämnas ut, eftersom uppgifterna kan omfattas av sekretess. Sekretessmarkering är alltså avsedd att ge myndigheten en varningssignal vid utlämnande av uppgifter som normalt sker utan särskild sekretessprövning. I RFV:s register omfattas folkbokföringsuppgifter av folkbokföringssekretessen enligt 7 kap. 15 § SekrL. Dessutom gäller socialförsäkringssekretess enligt 7 kap. 7 § SekrL.

Skälen för regeringens förslag: De möjligheter som i dag finns att hemlighålla adressuppgifter m.m. innebär visserligen ett bra skydd för boföräldrar och barn som behöver skydd. Som framgått skall emellertid en ansökan om underhållsstöd prövas av den försäkringskassa som boföräldern tillhör eller, om barnet fyllt 18 år, av den försäkringskassa som barnet tillhör. Reglerna i USL om kommunikering av ansökan innebär att den bidragsskyldige genom skriftväxlingen får kännedom om vilken försäkringskassa boföräldern och barnet tillhör. Därigenom får han eller hon också veta i vilket län boföräldern eller barnet är bosatt. Därmed ökar givetvis risken för att den bidragsskyldige kan ta reda på bostadsadressen.

Under senare år har våld och övergrepp i nära relationer varit föremål för omfattande uppmärksamhet. Flera lagändringar har genomförts för att underlätta situationen för hotade och misshandlade kvinnor och barn liksom för andra utsatta personer i nära relationer.

Regeringen anser att det är angeläget att reglerna i underhållsstöds-systemet är så utformade att utsatta personer kan känna sig trygga och inte behöver avstå från det ekonomiska stöd som lämnas till barn med särlevande föräldrar.

Regeringen föreslår därför att det fr.o.m. den 1 juli 2004 blir möjligt att frånga regeln om att ärendet skall prövas av den försäkringskassa som boföräldern eller barnet tillhör, om det råder sekretess för boförälderns eller barnets personuppgifter (jfr SOU 1998:40 s. 320 f.). I dessa fall skall ansökan i stället kunna prövas av den försäkringskassa som den bidragsskyldige tillhör.

5.3 Utmätning för fordran som ännu inte förfallit till betalning

Regeringens förslag: Möjligheten till utmätning av lön för fordran på återbetalningsskyldighet för underhållsstöd som inte förfallit till betalning tas bort.

Utredningens förslag: Stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: De remissinstanser som har yttrat sig i frågan tillstyrker förslaget. Övriga remissinstanser har lämnat förslaget utan invändning.

Skälen för regeringens förslag: I dag får löneutmätning ske för underhållsbidrag som är förfallet när verkställighet skall ske eller som förfaller näst därefter. Detsamma gäller för fordran avseende återbetalningsskyldighet enligt lagen (1996:1030) om underhållsstöd (USL; se 7 kap. 6 § andra stycket utsökningsbalken, UB).

Att verkställighet kan äga rum för en fordran på återbetalningsbelopp som inte har förfallit till betalning kan ifrågasättas av principiella skäl. Bestämmelsen har sin förklaring i att kronofogdemyndigheten efter löneutmätning skall kunna föra över medel till barnet i förskott för närmast kommande månad. Återbetalningsskyldigheten enligt USL reglerar dock endast förhållandet mellan staten och den bidragsskyldige. Barnet har redan fått stöd för månaden genom försäkringskassans utbetalning av underhållsstöd. Regeringen anser mot denna bakgrund att det inte finns skäl att tillåta utmätning av lön för fordringar på återbetalningsskyldighet för underhållsstöd om dessa inte har förfallit till betalning.

Ändringen skall träda i kraft den 1 januari 2005.

5.4 Företrädesrätt vid löneutmätning

Regeringens förslag: Vid löneutmätning skall fordringar som avser återbetalningsskyldighet för underhållsstöd ha samma företrädesrätt som andra statliga fordringar.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: De remissinstanser som har yttrat sig i frågan tillstyrker förslaget. Övriga remissinstanser har lämnat förslaget utan invändning.

Skälen för regeringens förslag: Enligt utsökningsbalken (UB) har i dag vid löneutmätning en fordran som avser återbetalningsskyldighet enligt lagen (1996:1030) om underhållsstöd (USL) samma företrädesrätt som en fordran på underhållsbidrag enligt äktenskapsbalken (ÄktB) eller föräldrabalken (FB). När underhållsstödet infördes motiverades denna ordning med att en återbetalningsskyldig förälder anses ha fullgjort sin underhållsskyldighet intill det belopp som lämnas i underhållsstöd till barnet (se 7 kap. 2 a § FB).

Skälet till att fordringar på återbetalningsskyldighet ges bättre företrädesrätt vid löneutmätning än för andra statliga fordringar kan emellertid ifrågasättas. För barnets försörjning saknar det betydelse om staten har bättre företrädesrätt för fordringar avseende återbetalningsskyldighet än för andra statliga fordringar eftersom medel för barnets försörjning tryggas genom försäkringskassans utbetalningar av underhållsstöd. Rent principiellt framstår det också som lämpligare att låta fordringar på återbetalningsskyldighet jämföras med statens andra fordringar. Underhållsstödsutredningen föreslog med anledning av detta att företrädesrätten skulle ändras, något som Riksskatteverket redan år 1998 föreslagit i en skrivelse till regeringen. Regeringen föreslår mot bakgrund av detta att statliga fordringar avseende återbetalningsskyldighet enligt USL vid

löneutmätning fr.o.m. den 1 januari 2005 inte längre skall ges företräde enligt 7 kap. 14 § första stycket 1 UB utan föras till de fordringar som anges i 2 § lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. (IDL), vilka har företräde enligt 7 kap. 14 § första stycket 3 UB.

I och med att fordringar på återbetalningsskyldighet ges samma företrädesrätt som andra statliga fordringar kommer fordringar på underhållsbidrag enligt ÄktB och FB att vid löneutmätning betalas före fordringar på återbetalningsskyldighet av underhållsstöd. I de fall det finns ett fastställt underhållsbidrag som överstiger 1 173 kr, får också den överskjutande delen av underhållsbidraget företräde framför återbetalning av underhållsstöd. Sådana fall är dock inte särskilt vanligt förekommande och bör inte särregleras.

Fordran på underhållsbidrag där försäkringskassan har trätt in i barnets rätt enligt 31 § USL är, till skillnad från fordran på återbetalningsskyldighet av underhållsstöd, en privaträttslig fordran. Även de internationella konventioner som finns inom detta område avser privaträttsliga fordringar. Det skulle kunna bli svårt att motivera att en fordran i dessa sammanhang skall betraktas som privaträttslig om fordringen samtidigt behandlas som offentligrättslig i Sverige. Regeringen anser därför inte att företrädesrätten för fordringar där försäkringskassan trätt in i barnets rätt skall ändras.

Eftersom fordringar som avser återbetalningsskyldighet av underhållsstöd får en lägre prioritet vid löneutmätning kan staten antas få mindre betalt på sådana fordringar. Detta uppvägs till viss del av att betalningarna på andra statliga fordringar ökar och sammantaget kommer sannolikt minskningen att bli marginell.

En följd av förslaget är att fördelningsregeln i 7 kap. 16 § UB, som tillämpas vid löneutmätning, inte längre kommer att gälla fordringar på återbetalningsskyldighet av underhållsstöd. I stället kommer influtna medel att krediteras den äldsta fordran också vid löneutmätning i likhet med vad som gäller för andra offentligrättsliga fordringar. Detta blir enklare att förstå för bidragsskyldiga och underlättar kronofogdemyndighetens handläggning. Det skapar också förutsättningar för en flexibilitet i systemet. Den bidragsskyldige kan betala löpande återbetalningsbelopp till försäkringskassan även om verkställighet pågår. De föreslagna ändringarna skapar möjlighet för en bidragsskyldig att rikta sina betalningar på samma sätt som andra personer som är skyldiga staten pengar.

Ekonomiska konsekvenser

De förenklade reglerna för indrivning bedöms underlätta försäkringskassornas och kronofogdemyndighetens hantering av fordringar avseende underhållsstöd. RFV uppskattar att de administrativa kostnaderna för försäkringskassan kommer att minska med 0,5 miljoner kronor per år. För kronofogdemyndigheterna uppskattas administrationskostnaderna minska med 1 miljon kronor. Samtidigt bedöms att portokostnaderna kommer att öka med 0,3 miljoner kronor per år för kronofogdemyndigheterna.

Regeringens förslag: Rättelser av hänvisningar görs dels i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring, dels i socialförsäkringslagen (1999:799).

Dessutom görs en ändring av rättelsekaraktär i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

7 Författningskommentar

7.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

3 kap.

5 §

En rättelse har gjorts i paragrafens *tredje stycke* första meningen genom att en hänvisning även till bokstaven f förts in. Av förbiseende gjordes inte ändringen i samband med att bokstaven f fördes in i första stycket den 1 januari 2003 (prop. 2001/02:81, bet. 2001/02:SfU10, rskr. 2001/02:213). Innebörden av den då gjorda ändringen är att den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI) skall kunna omprövas när livränta beviljas eller när redan utgående livränta ändras. Därmed kan man undvika att sjukpenning bestäms på grundval av en SGI där den inkomstminskning ingår som kompenseras av livräntan. Genom att motsvarande ändring nu har gjorts i tredje stycket är felet rättat.

7.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag

5 §

Paragrafen anger när tillägg för sökandens och barns förmögenhet skall göras vid beräkningen av den bidragsgrundande inkomsten. I bestämmelserna i *första stycket*, som anger i vilka fall beräkningen skall göras med bortseende av vissa tillgångar, har en hänvisning införts till den nya paragrafen 5 b §.

5 b §

Paragrafen är ny. Bestämmelsen i *första stycket* innebär att det vid beräkningen av den bidragsgrundande inkomsten skall undantas sådan egendom som ett barn har förvärvat från någon annan än sin förmyndare genom gåva, testamente eller förmånstagarförordnande vid försäkring eller pensionssparande enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionsparande under förutsättning att förmyndaren saknar bestämmanderätt över förvaltningen och att den som förvärvat härleds från angivit vem som i stället skall utöva denna. Villkoren som ställs är desamma som gäller för s.k. särskild förvaltning enligt 12 kap. 1 § andra stycket föräldrabalken (FB). Särskild förvaltning måste således vara anordnad för att undantaget skall vara tillämpligt. Det innebär att inte ens egendom

som står under särskild överförmyndarkontrollerad förvaltning på sätt som avses i 13 kap. 2 § FB omfattas.

Ett förvärv av ett bestående avtal om pensionsförsäkring eller individuellt pensionssparande är undantaget genom att det redan av 5 § följer att egendom som inte är skattepliktig förmögenhet enligt lagen (1997:323) statlig förmögenhetsskatt heller inte påverkar den bidragsgrunde inkomsten. Ett bestående avtal om kapitalförsäkring är dock en sådan tillgång som utgör skattepliktig förmögenhet. En första förutsättning för att ett sådant avtal skall vara undantaget är att barnet förvärvat det genom gåva eller testamente. I samtliga nu nämnda fall kan medel som fallit ut, oavsett om utbetalningarna skett i klumpsummor eller periodiskt, ingå i förvärvarens skattepliktiga förmögenhet. För att sådana medel skall vara undantagna krävs att de inbegrips i den särskilda förvaltningen. Är särskild förvaltning anordnad för det bestående avtalet torde förvärvet normalt vara villkorat så att också medel som faller ut till barnet är inkluderat. Förvärv som sker först genom att medel faller ut från försäkring med förmånstagarförordnande eller individuellt pensionssparande undantas också om förvärvet är villkorat.

Några större svårigheter att särskilja egendom som avses med bestämmelsen från barnets övriga egendom torde inte uppkomma med hänsyn till förvaltningsformens slutna natur. Skulle det i något fall ändå uppstå tveksamheter om egendomens beskaffenhet, får det anses åligga den som söker eller den som uppbär bostadsbidraget att visa att egendomen är av sådant slag att den kan undantas vid förmögenhetsberäkningen.

Så snart den särskilda förvaltningen inte längre består är bidragsmottagaren normalt skyldig att anmäla det förhållandet till försäkringskassan.

Andra stycket innebär att även avkastning av sådan egendom som omfattas av bestämmelsen i första stycket skall undantas vid beräkningen av barnets förmögenhet. Motsvarande gäller också för det som trätt i stället för sådan egendom.

Övervägandena finns i avsnitt 4.

Lagändringen träder i kraft den 1 juli 2004 men tillämpas med början på preliminära bostadsbidrag som lämnats för år 2003.

7.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd

12 §

Ändringen i *första stycket* innebär att det är den studerande själv som ansöker om förlängt underhållsstöd, även om han eller hon ännu inte fyllt 18 år.

Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

De delar av *andra stycket* som föreföll oförenliga med hänvisningarna i 42 § förevarande lag till 20 kap. 8 § första–tredje styckena lagen om allmän försäkring (1962:381) har tagits bort. Därmed råder det inte längre någon tvekan om att hänvisningarna i 42 § förevarande lag är tillämpliga.

37 §

Ett nytt *fjärde stycke* har införts enligt vilket den försäkringskassa som den bidragsskyldige tillhör skall pröva ärenden om underhållsstöd när sekretess gäller för uppgifter om boförälderns eller barnets folkbokföring enligt 7 kap. 15 § (1980:100) sekretesslagen.

Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

42 §

I paragrafens andra stycke har gjorts en följdändring med anledning av ändringen i 12 § första stycket i lagen.

7.4 Förslaget till lag om ändring i utsökningsbalken**7 kap.****6 §**

Ändringen i *andra stycket* innebär att möjligheten till utmätning av lön för fordran på återbetalningsskyldighet avseende underhållsstöd som inte är förfallen till betalning har tagits bort. Utmätning för en fordran på återbetalningsskyldighet får därför bara ske om fordran vid tiden för verkställigheten är förfallen till betalning (jfr 41 § lagen [1996:1030] om underhållsstöd och 3 kap. 1 § första stycket 6 förevarande lag).

Övervägandena finns i avsnitt 5.3.

14 §

Bestämmelsen i *första stycket* 1 om att en fordran på återbetalningsskyldighet avseende underhållsstöd har samma företräde vid utmätning av lön som en fordran som avser underhållsbidrag enligt föräldrabalken och äktenskapsbalken har tagits bort. Fordran avseende återbetalning av underhållsstöd faller i stället ner i punkt 3 och får alltså samma företrädesrätt som ett antal andra offentligrättsliga fordringar (se 2 § 10 lagen [1993:891] om indrivning av statliga fordringar m.m.).

Övervägandena finns i avsnitt 5.4.

23 §

Ändringen i hänvisningen är föranledd av den ändrade företrädesordningen i 7 kap. 14 § första stycket för fordringar på återbetalningsskyldighet avseende underhållsstöd.

7.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.**2 §**

Punkten 10 är ny. Tillägget är föranlett av den ändrade företrädesordningen i 7 kap. 14 § första stycket utsökningsbalken för fordringar på återbetalningsskyldighet avseende underhållsstöd.

7.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring Prop. 2003/04:96

8 kap.

5 §

Ändringen är en följdändring med anledning av att 16 kap. 12 § lagen (1962:381) om allmän försäkring har upphävts fr.o.m. den 1 januari 2003 (prop. 2000/01:96, bet. 2000/01:SfU15, rskr. 2000/01:257).

7.7 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799)

4 kap.

5 §

Ändringen innebär en rättelse. 3 kap. 4 § 5 ändrades den 1 januari 2003 till 3 kap. 4 § 4 (prop. 2000/01:96, bet. 2000/01:SfU15, rskr. 2000/01:257).

Remissinstanser som avgett yttrande över förslaget i avsnitt 5 avseende bostadsbidrag

Prop. 2003/04:96
Bilaga

Försäkringsförbundet, Länsrätten i Stockholms län, Konsumentverket,
Kammarrätten i Sundsvall, Skatteverket, Riksförsäkringsverket, Försäkringskassornas förbund.

Socialdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 11 mars 2004

Närvarande: statsrådet Ulvskog, ordförande, och statsråden Freivalds, Sahlin, Pagrotsky, Messing, Engqvist, Lövdén, Ringholm, Bodström, Sommestad, Karlsson, Lund, Andnor, Johansson, Hallengren, Björklund, Holmberg, Jämtin

Föredragande: statsrådet Andnor

Regeringen beslutar proposition 2003/04:96 Vissa socialförsäkringsfrågor